

ความจำเป็นในการใช้แผนเสียงในทางนิเทศศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุมพล รอคำดี *

การสื่อสารหลายวิธี จำเป็นต้องมีเพลงประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศ อารมณ์ และการโน้มน้าวใจที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารด้วยภาพ หรือการพูดในบางครั้ง จำเป็นต้องใช้เพลงมาประกอบเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาดีขึ้น และสร้างอารมณ์ให้คล้อยตามในเนื้อหา (Message) ที่ส่งออกไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในทุกวันนี้ เช่น ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ สไลด์เทป เพื่อการประชาสัมพันธ์หรืออธิบายงานเฉพาะกิจบางอย่าง เป็นต้น นอกจากนี้เพลงยังช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี หรือทำให้รู้สึกสบายอกสบายใจ เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเราจะสังเกตได้จาก ห้างสรรพสินค้าต่างๆ มักจะเปิดเพลงเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่สบายอกสบายใจให้แก่ลูกค้าที่มาหาซื้อสินค้าต่างๆ พร้อมทั้งแทรกการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ เข้ามาเป็นระยะ แต่ไม่มากจนดูเป็นการรบกวนประสาทแก่ลูกค้า การกระทำเช่นนี้ทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าได้มากขึ้นและมาเยี่ยมเยียนบ่อยขึ้น

ดังนั้นการเรียนในทางนิเทศศาสตร์ จึงจำเป็นต้องที่นิสิตหรือผู้เรียนจำเป็นต้องรู้จัก เพลงต่างๆและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เชสเตอร์และคณะ ไค้กัถววไ้ในหนังสือ Television and Radio ว่า

" เพลงสามารถทำหน้าที่ไ้หลายอย่าง และในหน้าที่หลายอย่างนั้น ส่วนหนึ่ง

ทำหน้าที่เหมือนเสียงประกอบ(Sound effect) คือ

1. มันสามารถบอกแกน(theme) ของรายการแต่ละตอนไ้
2. มันสามารถบอกเวลาในฉากไ้
3. มันสามารถเปลี่ยนเหตุการณ์หนึ่งไปยั้งเหตุการณ์หนึ่งไ้
4. มันสามารถสร้างอารมณ์และบรรยากาศในรายการไ้

² แม็คเสน เขียนใน The Impact of Film ว่า

"เพลงในภาพยนตร์ หรือ โทรทัศน์ จะใช้การกระตุ้นอารมณ์คนดูมากกว่านำมาประกอบเฉยๆ ความปกติแล้วเพลงจะไ้ในช่วงเวลาวิกฤตหรือค้ำงเอาไว้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนความรู้สึกและอารมณ์ของคนดูไ้ให้เกิดความสงสัยในฉากต่อไป....."

นอกจากนี้ยังมีกัจ้รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์อีกมากมายที่ยอมรับว่าเพลงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ที่จะไ้ทำให้ผู้ชมคิดตามรายการต่อไป ซึ่งก็ไม่ต้องสงสัยเลยว้า การเรียนรู้อธิวหรือทำความเข้าใจในเรื่องเพลงที่ไ้ในทางนิเทศศาสตร์ นอกจากจะไ้เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่นิสิตนักศึกษที่ศึกษาทางด้านนี้แล้ว ก็ยั้งเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดของสถาบันการศึกษาที่เป็้กการสอนวิชาการ ทางนิเทศศาสตร์ทุกแห่ง รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปอีกด้วย

¹ Giraud Chester, Garnet R. Garrison and Edgar E. Willis. Television and Radio . (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1978) p. 400.

² Roy Paul Madson. The Impact of Film. (New York: Macmillan Publishing Co., Inc., 1973) p. 51.

เพลงที่นำมาใช้ในทางนิเทศศาสตร์ ถ้าเราแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการใช้
พอจะแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท

1. Identification Music เป็นเพลงจำพวกเปิดรายการ แนะนำ
รายการ หรือถ้าเป็นรายการประจำทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ก็เรียกว่า เพลงประจำรายการ
ถ้าไม่ใช่รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ ก็เป็นการแนะนำหรือกระตุ้นให้ผู้ฟังหรือผู้ชมสนใจในสิ่งที่
ตนจะเสนอ ซึ่งอาจจะเป็นสไลด์หรือภาพยนตร์ เป็นต้น เพลงพวกนี้จะมีลักษณะเป็นเพลง
บรรเลง ไม่มีร้อง จังหวะปานกลางไปจนถึงเร็ว สีสันการเล่นค่อนข้างสนุกสนาน ตื่นเต้น
ตึกตัก เร้าใจ ส่วนเพลงจะบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีชนิดใดจึงจะเพราะนั้น ในที่นี้ผู้จัดทำ
ต้องเป็นคนเลือกเพื่อให้เข้ากับเนื้อหาของนำเสนอ ซึ่งอาจจะเป็นไต่หังเครื่องดนตรีไทยหรือ
เครื่องดนตรีสากล เพลงที่ใช้ให้เหมาะกับเนื้อหาอาจจะเป็นไต่หังเพลงไทยเดิม ไทยสากล
และ เพลงสากล
2. Link or Bridge Music เพลงเหล่านี้จะนำมาใช้ส่วนมากในเรื่องราวที่
จำเป็นต้องเสนอมีความยาวพอสมควร (5 นาทีขึ้นไป ควรจะมีเพลงสั้น) ทั้งนี้เพื่อไม่ให้
ผู้ฟังหรือผู้ชมเบื่อหน่ายคือเสียงพูดเพียงเสียงเดียว เพลงเหล่านี้จะนำมาใช้ค้นคำพูดเมื่อ
พูดจบประเด็นย่อยแต่ละครั้ง การค้นจะค้นเพียง 5-8 วินาที ลักษณะของเพลงพวกนี้ ส่วนใหญ่
จะมีลีลาที่ไม่เหมือนกับเพลงจำพวก Identification Music เพราะไม่ต้องการให้
เป็นจุดเด่นจนลดทอนความสำคัญของเนื้อหา เพราะวัตถุประสงค์เพียงต้องการค้นคำพูดเพื่อให้
ผู้ฟังหรือผู้ชมได้พักหูเสียบ้างเท่านั้น จังหวะของเพลงพวกนี้ ส่วนใหญ่ค่อนข้างช้ากว่าเพลง
Identification Music แต่ทั้งนี้ก็ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องช้าทุกครั้งทุกเรื่อง

3. Atmosphere Music คือเพลงที่เสริมสร้างบรรยากาศของเรื่องราว

ที่เสนอให้ดูสมจริงสมจัง ส่วนใหญ่จะใช้ประกอบรายการ หรือเรื่องราวที่เป็นละคร หรือเสนอแบบละครหรือกึ่งละคร เช่นเพลงประกอบบรรยากาศชายทะเล บรรยากาศระทึกใจ ตื่นเต้น หรือ หวานไพเราะ ชวนฝัน เศร้า หรือสนุกสนานแบบเด็กๆ เพลงพวกนี้จะนำมาเปิดคลอหรือคั่นรายการ แต่จะสั้นอย่างยาวนานกว่าพวก Bridge Music (อาจจะสั้นถึง 10-20 วินาทีก็ได้) เพราะต้องการเน้นอารมณ์และบรรยากาศ จังหวะก็เป็นไต่ทั้งเร็วและช้า ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงบรรเลงไม่มีร้อง และมักจะเป็นเพลงที่เดี่ยวเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง มากกว่าจะเป็นการบรรเลง โดยเครื่องดนตรีทั้งวง เช่น เครื่องชลุ่ย จะเซ่ ทรัมเป็ต แซกโซโฟน เปียโน ไวโอลิน เป็นต้น บางทีก็เป็นเพลงที่เน้นจังหวะ ที่ฟังง่ายๆ มีเครื่องดนตรีไม่คี่ชิ้น เช่นพวกเพลงประกอบในรายการสำหรับเด็ก จะมีท่วงทำนองที่ง่าย และบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี 1-2 ชิ้น แต่เน้นที่จังหวะ และเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ อย่างไรก็ตาม เพลงที่ใช้ประกอบรายการละครโดยทั่วไป มักจะดึงเอามาจากเพลงคลาสสิก บางท่อน บางวรรค ที่ให้บรรยากาศตื่นเต้นเร้าใจ หรือเศร้าสร้อย อ่อนหวาน หรือทวีความตื่นเต้น รุนแรง เกรี้ยวกราด โดยจะคลอไปกับเรื่องที่กำลังดำเนินอยู่

อนึ่งเพลงเหล่านี้อาจนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการบอกเวลา สถานที่ เพลงที่ใช้ในการบอกเวลานั้น ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีเลือกเอาเพลงที่มีลีลาและจังหวะเพลงต่างกัน เช่น ลีลาและจังหวะเพลงในช่วงเวลาเช้า ไปยังช่วงเวลาสาย ลีลาและจังหวะเพลงจะค่อยๆ เพิ่มความเร็วและทำนองก็กึกกักและกระฉับกระเฉงมากขึ้น ถ้าเป็นช่วงเวลาเย็นไปหาค่ำ เพลงจะเป็นจังหวะช้าๆ แต่ชัดเจนทั้งแล้วเพลินทั้งแล้วมีความสุข แต่จะตึกตักตื่นเต้น เร้าใจขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเช้าช่วงเวลาค่ำ แต่พอค่ำไปตึก เพลงก็จะมีลีลาอ่อนลง จังหวะช้าลง ลีลาหวานซึ้ง

อ่อนหวาน ประทับใจที่สุด กล่อมไทนอนหลับอย่างมีความสุข

ส่วนเพลงที่บอกสถานที่นั้น บางเพลงสามารถบอกได้เลยว่า ตอนนี้อยู่ริมทะเลเพราะ ห่วงทำนองเพลงเป็นไปตามจังหวะของคลื่นลม และเสียงหัวทิวของต้นสน หรือมะพร้าวริมทะเล บางเพลงถึงกับใส่เสียงประกอบเป็นนกนางพญาเข้ามาในเพลงที่บรรเลงอยู่ด้วย เพลงที่สามารถบอกสถานที่ได้อีกพวกหนึ่ง ก็คือ เพลงพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่น เพลงพวกนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น เมื่อใครก็ตามที่ได้ยินเพลงเหล่านี้ เราก็พอจะเดาออกได้ว่าสถานที่นั้นอยู่ที่ไหน

4. เพลงบางจำพวก ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่กำลังกล่าวถึงอยู่ด้วย เพลงจำพวกนี้ มักจะเป็นเพลงรอง เนื้อร้องจะบอกหรืออธิบายเรื่องราวอยู่ด้วย เช่น เพลงที่เอ่ยถึงสถานที่ต่างๆ หรือเพลงที่เกี่ยวกับเรื่องราวบางอย่าง เช่น การจราจร ทัศนอาจร เพลงประกอบภาพยนตร์บางเรื่องที่มีเนื้อร้องเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นต้น

5. Theme Music คือเพลงที่เปิดเชื่อมรายการโดยตลอด เพื่อเตือนความจำของผู้ฟังและผู้ชมว่า นี่คือรายการเดียวกัน หรือเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน เพลงพวกนี้ใช้ในรายการวิทยุและโทรทัศน์มาก ส่วนใหญ่เป็นเพลงบรรเลง ไม่มีเนื้อร้อง ร้องตามไปด้วย สีสายของเพลงจะไม่ซ้ำหรือเร็วจนเกินไป แต่มีทำนองและวิธีการบรรเลงที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

สรุปแล้วเพลงทั้ง 5 ประเภทนี้ จะเป็นเพลงบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีล้วนๆ เป็นส่วนใหญ่ และก็มีจังหวะทุกระดับตั้งแต่เร็วมากจนกระทั่งช้า แต่ไม่ได้หมายถึงเพลงจำพวก Hard Rock ซึ่งจะมีไชนอย เพลงที่ใช้จะมีทั้งเพลงไทยเดิม ไทยสากล เพลงสากล และจะมีเนื้อร้องหรือทำนองที่ผู้ฟังไม่ค่อยจะได้ยินบ่อยนัก เพราะเพลงที่นำมาประกอบกิจกรรมทางนิเทศศาสตร์ นั้น เราไม่ต้องการเน้นจุดเด่นที่เพลง แต่จะเน้นเนื้อหาหรือเรื่องราวที่นำมาเสนอ

มากกว่า (ยกเว้นรายการละคร) มิฉะนั้นผู้ชมหรือผู้ฟังจะฟังเพลงมากกว่าเรื่องราวที่เสนอ
ก่อนจะจข ใดรชอเนะนำแผนเสียงอึกประเภทนึงซึงไมไชเพลง แคะเป็นเสียง
ที่นำมาประกอบการเลาเรืงหรือเสนอเรืงราวใหค้สมจจริงสมจึงมากขึ้น แผนเสียงพวกนี้
เรืงกัันว่า " Sound effect " เสียงที่บันทึกลงในแผนเสียงเหล่านึจะเป็ันเสียงที่เลียน
แบบธรรมชาติทุกอยาง ซึงเหมาะกัันกัิจกรรมทางคานนิเทศศาสตรเป็นอยางยึงที่ค้องการเนัน
ใหค้ับรรยาศาสสมจจริงสมจึงมากขึ้น จะมิไชกัันมากในภาพชนคร รยการวิหุ รยการ
โทรทัศน โดยเฉพาอยางยึง พวกละคร เช่น เสียงลมพัด ผนตค ฟ้าคะนอง เสือร้อง กบร้อง
รดไฟ ฯลฯ

ห้องสมุคของสถานันการศึกษาหรือห้องสมุคห้วไปกัันตาม ดามีการใหบริการแก
ผู้สนใจในงานทางคานนิเทศศาสตรอยุคัวย กัันสมควรที่จะรวบรวมแผนเสียงเพื่อกัิจกรรมเหล่านึ
ไวบริการคัวย กัันจะเป็ันประโยชน์ค้องการศึกษาและผู้สนใจเป็นอยางยึง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Music is the eye of the ear